

ВІДКРИТИЙ ДІАЛОГ

**ЗВІТ:
ДОПОМОГА ЦИВІЛЬНОМУ НАСЕЛЕННЮ
І БІЙЦЯМ В ЗОНІ АТО**

У звіті розглянуті проблеми, виявлені у зоні проведення Антитерористичної операції (АТО) на сході України під час доставки гуманітарної допомоги для цивільного населення та військових, а також представлені можливі способи більш ефективної діяльності у цій сфері

Фундація «Відкритий Діалог» була заснована в Польщі у 2009 році з ініціативи Людмили Козловської, яка зараз займає посаду Президента Фундації. Установчі цілі Фундації включають захист прав людини, демократії та верховенства права на пострадянському просторі. Особлива увага Фундації зосереджена на найбільших країнах регіону: Казахстані, Росії та Україні.

Фундація здійснює свої цілі шляхом організації спостережних місій, включаючи спостереження за виборами та моніторинг ситуації з дотриманням прав людини на пострадянському просторі. За результатами спостережень Фундація випускає звіти і поширює їх серед інституцій ЄС, ОБСЄ та інших міжнародних організацій, міністерств закордонних справ та парламентів країн ЄС, аналітичних центрів та медіа.

На додаток до спостережної і аналітичної діяльності, Фундація активно співпрацює з членами парламентів, які беруть участь у зовнішній політиці, займаються проблемою дотримання прав людини і взаємин з пострадянськими країнами, для того, щоб підтримати процес демократизації та лібералізації їх внутрішніх політик. Важливою сферою діяльності Фундації також є підтримка програм для політичних в'язнів та біженців.

Фундація має постійні представництва у Варшаві, Києві та Брюсселі.

Copyright: Фундація «Відкритий Діалог», квітень 2015 р.

00-580 Варшава

Алл. Шуха, 11а, оф. 21

Тел. +48 22 307 11 22

E-mail: odfoundation@odfoundation.eu

ua.odfoundation.eu

Зв'яжіться з нами для отримання більш детальної інформації:

Керівник проекту:

Людмила Козловська lyudmylakozylovska@odfoundation.eu

Автори:

Агнешка Гуральська agnieszka.goralska@odfoundation.eu

Тамара Комісарова tamara.komissarova@odfoundation.eu

Редагування:

Бартош Крамек, Людмила Козловська

Коректура:

Галина Вальчишин

Графічне оформлення:

Андрій Осаволук

Фото на першій сторінці: [Фундація «Відкритий Діалог»](#), автор: Міхал Домаховські

Передрук матеріалів частково або повністю без дозволу редакції заборонений.

Зміст:

1. ВСТУП.....	4
2. ПРОБЛЕМИ З ДОСТАВКОЮ ДОПОМОГИ НА ПЕРШУ ЛІНІЮ ФРОНТУ. ОБМЕЖЕННЯ ВСЕРЕДИНІ АРМІЙСЬКИХ СТРУКТУР	5
3. ПІДОЗРИ У КОРУПЦІЇ	6
4. МОЖЛИВІ ПОРУШЕННЯ НА УКРАЇНСЬКИХ БЛОКПОСТАХ В ЗОНІ АТО	7
5. ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	8
6. ПЕРСПЕКТИВИ	9
ДОДАТОК 1. ПОПРАВКИ ДО ЗАКОНУ «ПРО ВОЛОНТЕРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ»	10

1. ВСТУП

Зону проведення антитерористичної операції (АТО) можна розділити на зону активних військових дій та на «прифронтові» території, які хоч і зайняті українськими військами, але тут не ведуться бойові дії. Ситуація з постачанням у першій та другій зоні різна, різними є також потреби та можливості доставки допомоги.

У безпосередній близькості до лінії фронту ситуація складніша. Залежно від інтенсивності обстрілу проїзд до окремих позицій та місцевостей може бути ускладнений, тому виникають проблеми з постачанням. Це стосується як військових, так і цивільних осіб. Однак військові більш мобільні і зараз практично кожен підрозділ має «своїх» волонтерів, – це означає, що при зниженні інтенсивності обстрілу військові можуть розраховувати на постачання.

Цивільне населення, яке прийняло рішення не виїжджати і постійно проживає на територіях, що обстрілюються так званими сепаратистами, може користуватися запасами, накопиченими вдома. Також, використовуючи набутий досвід щодо частоти і часу обстрілів, жителі іноді можуть ходити до кількох відкритих магазинів, де ціни тепер у 1,5-3 рази вищі від звичайних. Необхідні ліки та інші предмети першої необхідності, придбання яких неможливо, зазвичай надають військові або волонтери, котрі доставляють допомогу, якщо цивільні особи до них звертаються.

Більшість гуманітарної допомоги і допомоги для військових надходить до «прифронтової» зони – в тил. Тут розташовані військові бази і склади, де часто зберігаються привезені волонтерами речі. Території в зоні АТО за лінією фронту – це також місця, де в першу чергу з'являються переселенці. Тут їх приймає місцева громада або вони знімають житло (або живуть в наданому безкоштовно), звідси також виїжджають до інших областей України. Зазвичай тут вони отримують першу допомогу (речі, продукти харчування, ліки).

Окремою проблемою є доставка гуманітарної допомоги на території, зайняті проросійськими силами, в так звані Донецьку та Луганську Народні Республіки. Від самого початку військових дій це було ризиковано для українських волонтерів через небезпеку викрадення або розстрілу. У зв'язку з цим більшість волонтерів уникали поїздок на території, що знаходяться поза зоною контролю українських військ. Найчастіше це робили релігійні організації, які мали більше шансів переконати бойовиків у тому, що вони не беруть участі в конфлікті. Наприклад, організація «Твоя перемога», пов'язана з протестантською громадою м. Слов'янська, возила хліб на невеликі, малозабезпечені території на проросійському боці ще восени 2014 року. Проте основним способом отримання гуманітарної допомоги для людей, що залишаються на окупованих територіях, був виїзд на українську сторону по лінії фронту.

З 21.02.2015 ця можливість була обмежена у зв'язку з необхідністю наявності перепусток, які видаються українською стороною тільки в обґрунтованих випадках. Це означає, що кожна особа, яка має намір перетнути «кордон», повинна подати заяву із зазначенням персональних даних, а також вказати причину в'їзду на територію так званих Донецької та Луганської Народних Республік. Це ж стосується осіб, які хочуть виїхати з території, зайнятої проросійськими військовими формуваннями, – охочі мають дістатися до українського блокпоста, щоб передати заяву, яка буде розглянута місцевою міліцією [\[1\]](#).

Вищевказане рішення ще більше обмежило можливість пересування між територіями, контрольованими українською стороною, і окупованими так званими сепаратистами. Необхідність наявності перепустки обмежила можливість пересування між зонами як для цивільних осіб, так і для волонтерів, що призвело до обмеження потенційних поставок гуманітарної допомоги в цей регіон. Тому на сьогодні гуманітарна допомога з боку громадських організацій та волонтерів, що діють в Україні, потрапляє, насамперед, до населення, що проживає на українському боці фронту. Не існує такого способу доставки гуманітарної допомоги, який гарантував би повну безпеку волонтерів на території, контрольованій проросійськими бойовиками. У зв'язку з наведеною вище

інформацією, гуманітарна допомога потрапляє в основному на території, що знаходяться в зоні АТО під контролем української сторони.

Водночас українське законодавство намагається забезпечити безпеку волонтерам, які надають допомогу цивільним особам та військовим в зоні АТО. 01.04.2015 вступили в дію зміни до закону «Про волонтерську діяльність», у якому офіційно визначені дві нові сфери діяльності волонтерів, пов'язані з надзвичайними ситуаціями, такими як військовий стан, антитерористична операція або соціальні конфлікти: допомога біженцям та внутрішнім переселенцям, а також допомога Збройним Силам України та іншим військовим формуванням (у тому числі, добровольчим батальйонам). Згідно з текстом закону, волонтери мають право надавати допомогу в зоні проведення військової операції від імені організації, яку представляють. У разі смерті або інвалідності волонтера внаслідок травм, отриманих під час діяльності в зоні конфлікту, передбачені відповідні компенсації (докладний аналіз змісту поправок наводиться у додатку).

2. ПРОБЛЕМИ З ДОСТАВКОЮ ДОПОМОГИ НА ПЕРШУ ЛІНІЮ ФРОНТУ. ОБМЕЖЕННЯ ВСЕРЕДИНИ АРМІЙСЬКИХ СТРУКТУР

Військові, які перебувають на лінії фронту, а також волонтери, які їм допомагають, часто висловлюють думку, що *«якщо щось потрапляє до штабу, то зазвичай там і залишається»* [2]. Кращі (за їхніми словами) речі зазвичай вибирають ті, хто знаходиться в тилу, а на лінію фронту потрапляє те, що залишиться після поділу. Більше того, практика показує, що речі на лінію фронту зі штабу не завозяться організовано, – солдати можуть отримати нову куртку і т. п. лише тоді, коли виїжджають з так званої «передової» (тобто з позиції на першій лінії фронту) в тил і особисто приходять на склад. Безпосередньо до солдатів на фронт возять речі тільки волонтери, більш досвідчені з яких намагаються діяти, оминаючи штаб.

Однак цей спосіб передачі допомоги останнім часом був обмежений директивою, прийнятою Генеральним штабом Збройних Сил України 24.02.2015 [3]. Вона обмежує доступ до позицій на лінії фронту як волонтерам, так і не акредитованим журналістам. Це обґрунтовується міркуваннями безпеки. На практиці це може означати, що допомога, яка потрапляла раніше безпосередньо до солдатів, прийматиметься в тилу (наприклад, у секторі А – це місто Сватове). Волонтери вже почали висловлювати своє незадоволення таким рішенням і ставити під сумнів його обґрунтованість [4].

Те, що волонтери часто діють, оминаючи офіційні канали (відвозять одяг та амуніцію безпосередньо солдатам), вони виправдовують також обмеженнями, накладеними на армію відповідними нормами. Згідно з розпорядженням, прийнятим Міністерством оборони [5], для солдатів, що несуть службу в зоні АТО, передбачається один комплект обмундирування. Це підтверджує представник штабу батальйону «Айдар», який розповів, що кожен офіційно має один комплект обмундирування, і якщо він буде знищений або забруднений, то солдатів не буде у що переодягнутися [6]. Альона Чорна, волонтер, відповідальна за постачання форми, переданої офіційно канадською стороною для української армії, посилається на слова офіцера однієї з бригад, – він вважає, що офіційне отримання бригадою цієї форми означало б передачу її на склад, оскільки на той момент солдати мали по одному – у відповідності з правилами – комплекту обмундирування.

Згідно з відповідними нормами [7] у разі знищення обмундирування під час несення служби та виконання бойових завдань в зоні АТО, Міністерство оборони зобов'язане видати нову форму. Однак кореспондент Фундації «Відкритий Діалог» не підтвердила дії цього закону на практиці, – солдати скептично ставляться до можливості отримання нової форми. За словами офіцерів, виконання такої заявки вони будуть очікувати місяцями, а єдиним шансом на отримання необхідних речей без зайвих і тривалих формальностей є звернення з проханням до волонтерів.

Подібна ситуація стосується, наприклад, постачання запчастин до ремонтних баз Збройних Сил, що розташовані в зоні АТО. За словами командира однієї з баз, яка обслуговує транспортні засоби 80-ї механізованої бригади, замовлення, спрямовані у відповідні армійські структури, виконуються максимум на 15%. Співрозмовник розповів кореспондентці Фондації «Відкритий Діалог», що часто вони отримують не те, про що просили, а те, що, за його словами, було в наявності. Тому самі механіки та водії транспортних засобів купують необхідні запчастини за власні гроші або просять про допомогу волонтерів [8].

3. ПІДОЗРИ У КОРУПЦІЇ

Питання допомоги солдатам викликає також іншого роду сумніви, пов'язані з постачанням одержуваного обмундирування та амуніції. Все частіше лунають повідомлення про те, що як в армійських структурах, так і в добровольчих батальйонах діють механізми, які дозволяють заробляти на постачанні допомоги, що виділяється державою, і переданій волонтерами допомозі [9]. Це складно довести, але багато окремих випадків це підтверджують.

Прикладом може слугувати «допомога з Канади» – близько 30 000 одиниць форми та 7000 пар взуття, офіційно переданих канадською стороною Україні. За словами Богдана Ковальова, який координує співпрацю з цих питань у Міністерстві оборони, основна роль волонтерів – контроль за системою розподілу форми, щоб не виникало порушень. Ковальов вважає, що проблемою є не сама система, а людський фактор, – наприклад, офіцери або рядові солдати, охочі заробити. Тому саме волонтери розподіляють, рахують і каталогізують кожну одиницю одягу, приймають заявки, видають підрозділам відповідну кількість форми. Кореспондентка Фондації «Відкритий Діалог» була присутня при роботі волонтерів в Одесі і могла спостерігати, що командири частин були як мінімум незадоволені присутністю волонтерів, – як вважають самі активісти, бо вони заважають комусь вести «бізнес».

Альона Чорна згадує офіцера однієї з частин, який попросив 300 комплектів форми з Канади для своєї бригади, однак, коли йому пояснили, що необхідно надати список розмірів його солдатів і надати їх фотографії у новій формі для підтвердження, – відкликав заявку і, як висловилися волонтери, «зник». Про ситуації, що викликають сумніви, розповіли також волонтери зі Старобільська. Один із солдатів попросив придбати дорогий оптичний прилад. Виявилось, що в цей момент він вже закінчив службу в АТО і попросив надіслати прилад до Києва. Коли волонтери запропонували передати його в руки вказаних ним солдатів, яким прилад може знадобитися в зоні АТО, той продовжував наполягати на відправленні пристрою до Києва. Коли волонтери відмовилися передавати прилад в руки особі, яка не перебуває на фронті, і повторно запропонували вказати дані осіб, які перебувають у зоні АТО, перестав відгукуватися [10].

У батальйоні «Айдар» кореспондентці Фондації «Відкритий Діалог» розповіли, що Міністерство оборони виділило 800 комплектів форми для батальйону [11]. Під час двотижневого перебування в батальйоні «державну» форму А. Гуральська побачила тільки на співрозмовникові, який у той час виконував функції логіста. Ніхто з солдатів, з якими вона розмовляла, не чув про «форму від Міністерства оборони», усі були одягнені у форму від волонтерів або свою власну (придбану за особисті гроші). Згідно з даними штабу, усі 800 комплектів були роздані солдатам батальйону [12]. Схожа ситуація складається з бронежилетами та захисними шоломами, які за розпорядженням Міністерства оборони мають видаватися усім солдатам, котрі призвані в рамках чергової хвилі мобілізації. Відповідно до розпорядження Міністерства оборони [13] кожен військовий має отримати основну екіпіровку, проте часті прохання про таку підтримку, що надходять на адресу Фондації «Відкритий Діалог» та інших організацій, що допомагають солдатам, від призовників та їхніх сімей, суперечать офіційним заявам. Зафіксовані Фондацією «Відкритий Діалог» окремі випадки свідчать про те, що багато солдатів виїжджають на фронт без відповідної екіпіровки.

Відповідь на питання про причини такого стану справ є тепер об'єктом нашої зацікавленості. Результати діяльності Фондації з цього питання будуть опубліковані в окремому звіті.

Наведені випадки можуть свідчити про достовірність сформульованого в приватних розмовах уявлення про «бізнес» деяких солдатів/офіцерів у деяких добровольчих батальйонах та армійських частинах (наприклад, вони повторюються відносно батальйону «Айдар» і вже розформованого батальйону «Шахтарськ»). Таку практику складно довести, але фактом є те, що в околицях міста Щастя військові куртки носять багато цивільних, загальновідомим є також і те, що такі речі можна придбати на ринку.

За словами волонтерів, які щоденно працюють в зоні АТО [14], є частини і батальйони, які список необхідного обмежують мінімумом. Але є й такі, де «потрібно все», – щодо останніх виникають підозри, що надлишки продаються на «чорному ринку».

Те ж стосується й допомоги переселенцям. У місті Сватове мер Євген Рибалко під час офіційної розмови сказав, що *«коли надходить п'ять ковдр для біженців, то три потрапляють за призначенням, а дві – на місцевий ринок»*. За його словами, часто «волонтери» у місті – це люди з раніше сумнівною репутацією, які раптом у великих масштабах стали займатися допомогою біженцям. Він стверджує також, що такий менталітет типовий для великої частини українців і з ним буде дуже важко боротися [15].

4. МОЖЛИВІ ПОРУШЕННЯ НА УКРАЇНСЬКИХ БЛОКПОСТАХ В ЗОНІ АТО

Регулювання руху поблизу лінії фронту здійснюється за допомогою контрольно-пропускних пунктів, розташованих через кожні кілька кілометрів, – чим ближче до окупованих територій, тим більше блокпостів. Метою обмеження пересування в зоні АТО спочатку було підвищення рівня безпеки на цій території. Проте все частіше від волонтерів і цивільних осіб надходить інформація про те, що на контрольно-пропускних пунктах відбуваються порушення.

З неофіційних, але регулярних донесень випливає, що на блокпостах вимагають хабарі. Обмеження пересування між зонами ускладнило виїзд жителів з окупованих територій, оскільки вони не мають безпосереднього доступу до установ, що видають дозволи. Необхідність приїзду на український блокпост і подача документів, а потім повернення та отримання готового документа (який не завжди готовий вчасно), завдає цивільному населенню додаткової небезпеки. Тому, згідно з даними з неофіційних джерел, на «кордоні» діють фіксовані ставки, що дозволяють проїзд без відповідних документів [16].

Подібна проблема – вимагання хабарів за переміщення в зоні АТО міліціонерами, які несуть там службу. Останній такий приклад – це інформація від артистів, які поверталися зі Слов'янська, де вони виступали на літературно-музичному фестивалі «Українська весна». Згідно з їх слів, автомобіль був затриманий на дорозі між блокпостами, артистів змусили сплатити 2000 гривень за проїзд. Інформація про те, що пасажирів – це відомі в Україні музиканти та письменники, які безкоштовно виступали в рамках патріотичного проекту в зоні АТО, не вплинула на ставлення міліціонерів [17].

Подібна інформація стосується більшості блокпостів, на яких несуть службу не добровольчі батальйони, а саме міліціонери. Це викликає підозру, що проблема носить системний характер, що полягає в застосуванні раніше діючих корупційних механізмів у нових умовах. Напевно, це не стосується усіх блокпостів, але кількість подібних донесень викликає занепокоєння.

Проблема з вимаганням хабарів стосується, насамперед, цивільних осіб і меншою мірою стосувалася до теперішнього часу волонтерів, що діють в зоні АТО. Це може бути пов'язано з тим, що солдати та міліціонери є безпосередніми одержувачами допомоги, привезеної волонтерами.

Проте нещодавно введено обмеження для волонтерів може призвести до створення ще однієї «сірої зони», схожої на ту, що функціонує нині на кордоні з окупованою територією.

5. ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Офіційні норми часто не дозволяють швидко і точно передавати необхідні речі безпосередньо тим, кому вони конкретно потрібні. Крім офіційних заяв про те, що армія оснащена усім необхідним, багато спостережень показують, що практично жоден солдат не був повністю укомплектований державою. Державні структури діють дуже повільно і неефективно. Багато що вказує на те, що на усіх рівнях є порушення.

Самі волонтери також не мають бездоганної репутації. Частина з них, можливо, (за багатьма свідченнями) бере участь у торгівлі гуманітарною допомогою. Згідно зі спостереженнями кореспондентки Фундації «Відкритий Діалог», таких менше, ніж здається. У багатьох місцевостях діють різні організації або групи волонтерів, які звинувачують одне одного в «крадіжках» і в тому, що «передана допомога не потрапляє до тих, хто її потребує». Ця загальна недовіра призводить до того, що співпраці між окремими колами не існує.

Прикладом може слугувати спроба координації допомоги між волонтерами, які співпрацюють з одним з батальйонів, зі Старобільська, та волонтером зі Щастя (яка регулярно возить допомогу солдатам у Станиці Луганській). Перша відмовилася від співпраці, що полягає в переправленні підготовлених волонтерами речей, які співпрацюють у м. Щастя з батальйоном «Айдар», в Станицю, оскільки «не довіряє їм». Тим часом волонтер, яка надає допомогу в м. Щастя заявила, що *«якщо хтось їде і везе тільки три пари ношів, але не хоче взяти іншу допомогу, – значить, має іншу мету, але не допомогу людям»* [18]. Таким чином, виникають антагонізми між волонтерами, які працюють над однією справою, і знижується ефективність, – до одного й того ж місця вирушили два автомобілі, хоча при координації дій міг поїхати один.

У світлі вищезазначених сумнівів, які найчастіше виникають, при доставці допомоги в зону АТО слід брати до уваги наступні рекомендації:

1. Необхідно уникати передачі допомоги офіційним шляхом, через державні структури та офіційні структури армії.
2. Допомогу доцільно передавати за допомогою місцевих волонтерів, оскільки вони краще орієнтуються на місці, або із залученням волонтерів, які добре знають місцеву ситуацію.
3. Слід співпрацювати з тими волонтерами та частинами, щодо яких є впевненість, що там не будуть траплятися порушення, і уникати співпраці з тими, де такі порушення мають місце (у цьому питанні Фундація «Відкритий Діалог» вже має досвід).
4. У кожному батальйоні/частині, навіть такому, який найбільш критикують, є багато чесних патріотично налаштованих солдатів, які погано екіпіровані саме тому, що на рівні штабів відбуваються порушення. Бійцям необхідно допомагати, але тільки безпосередньо, з рук в руки.
5. Кожне нове прохання про допомогу необхідно перевіряти особисто або через довірених осіб, – чи справді цій конкретній частині/солдату потрібна та допомога, про яку вони просять.
6. Водночас необхідно виявляти та надавати розголосу порушенням, свідками яких стають особи, котрі передають допомогу, і використовувати можливі механізми врегулювання ситуації.

6. ПЕРСПЕКТИВИ

Розмови з солдатами та їхніми родинами, а також волонтерами із зони АТО, допомогли знайти ще одну область, де все більше потрібна допомога. Виявляється, що часто у дуже складній ситуації перебувають солдатські родини, які залишилися вдома – як у зоні АТО, так і за її межами. Частина цих родин жила бідно й до початку війни, а від'їзд чоловіка/батька/сина на фронт ще більше ускладнив фінансову ситуацію. Проблема стосується також багатьох солдатів, матеріальне становище яких раніше було стабільним.

Солдати потрапляють в зону АТО за однією з двох процедур: в рамках мобілізації або йдучи в армію (або спеціальний батальйон міліції) як контрактники. Однак багато хто з добровольців, особливо в першій фазі АТО, виїхали на схід України не подбавши про необхідні документи. Частина з них протягом наступних місяців підписали відповідні контракти з армією (у випадку батальйонів Збройних Сил) або вступили до лав міліції (спеціальних батальйонів міліції) і почали отримувати виплати.

Однак не всі солдати можуть пройти відповідні процедури, наприклад, у зв'язку з судимістю або перевищенням граничного віку. Деякі прямо говорять, що «приїхали сюди не за грошима» і хочуть воювати, а не заробляти [19]. Їхні сім'ї в більшості підтримують такий вибір, але – після року конфлікту – це часто призводить до життя на межі виживання (особливо це стосується тих сімей, де чоловік був єдиним годувальником). Те ж стосується солдатів, які подали відповідні документи. Часто процес триває настільки довго, що доводиться кілька місяців чекати першої виплати, яку можна відіслати додому. Якщо в цей час солдат був поранений або загинув, це ускладнює процес отримання компенсації або покриття витрат на лікування.

Деякі організації в Україні почали займатися контролем процесу отримання офіційного статусу солдатами та виявленням зволікань і порушень з цим пов'язаних, а також допомагати солдатам отримати відповідний статус і, відповідно, фінансову компенсацію. До цієї роботи підключилася також Фундація «Відкритий Діалог», яка підготувала брошуру, що інформує солдатів про процедури, необхідні для отримання статусу учасника АТО, і права, набуті завдяки цьому. Однак цей процес має супроводжуватися діяльністю «знизу», що полягає у допомозі сім'ям, яким в цей момент вона необхідна. В даний час сім'ями солдат (як загиблих, так і тих, які з інших причин не можуть підтримувати свої сім'ї) займаються в основному волонтери, які мають безпосередній доступ до інформації про таких, завдяки особистим контактам з солдатами та їхніми родинами. Однак здається, що за умов конфлікту, що триває досі, та погіршення економічної ситуації в Україні, сімей, яким потрібна матеріальна підтримка, буде ще більше.

Поки сім'ї солдатів, що перебувають у складній ситуації, обходить стороною допомога, яку охоче надають біженцям. Самі чоловіки, які воюють на фронті, часто занадто горді, щоб зізнатися у тому, що ситуація вдома дуже складна. Тому ми вважаємо, що необхідно долучатися до надання такої допомоги більш систематично.

ДОДАТОК 1. ПОПРАВКИ ДО ЗАКОНУ «ПРО ВОЛОНТЕРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ»

05.03.2015 був прийнятий закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо волонтерської діяльності» (далі – закон). У даному законі узгоджені та відображені інтереси волонтерських організацій, що залучають до своєї діяльності волонтерів. Цей закон наблизив норми українського законодавства, що регулює волонтерську діяльність, до найкращих міжнародних стандартів. Закон набрав чинності 01.04.2015.

Отже, новий закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо волонтерської діяльності» **знімає обмеження** щодо ведення волонтерської діяльності організаціями та установами, а це означає, що тепер громадським організаціям **не потрібно буде реєструватися в Міністерстві соціальної політики** (далі – МСП або Міністерство) з метою отримання статусу волонтерської організації. Лише у випадку, якщо організація залучає в якості волонтерів іноземців та осіб без громадянства, інформація про таку організацію має бути розміщена на офіційному веб-сайті Міністерства соціальної політики.

Новий закон говорить, що Міністерство зобов'язане публікувати на своєму веб-сайті загальнодоступну інформацію про організації та установи, які до своєї діяльності залучають волонтерів, зокрема, інформацію про організації та установи, **що залучають іноземців** та осіб без громадянства до проведення волонтерської діяльності на території України – протягом трьох робочих днів з дня отримання такої інформації. Організації та установи, які залучають до волонтерської роботи іноземців та осіб без громадянства, **зобов'язані письмово повідомити про цей факт МСП протягом п'яти робочих днів з моменту такого залучення**. У разі припинення волонтерської діяльності такі особи повинні також протягом п'яти робочих днів повідомити Міністерство.

У зв'язку з цим закон вносить зміни в закон про правовий статус іноземців, для яких передбачається процедура **отримання дозволу на перебування**.

Як і раніше, для отримання дозволу на перебування іноземець або особа без громадянства повинен/повинна подати відповідну **заявку від організації, що приймає волонтера**, але тепер така організація не зобов'язана мати статус волонтерської, – однак, норми свідчать, що інформація про неї має бути опублікована на веб-сайті Міністерства (відповідно до наведеної вище процедури).

Для публікації інформації про організацію, яка залучає волонтерів, необхідно надіслати офіційний лист в Міністерство. У ньому повинні міститися такі дані:

- стисла інформація про організацію та напрямок діяльності;
- адреса місцезнаходження;
- код ЄДРПОУ (Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України);
- контактні дані, електронна пошта, телефони;
- прізвище та ім'я волонтера;
- період, на який залучається волонтер.

Після отримання офіційного листа Міністерство **протягом трьох днів** зобов'язане опублікувати інформацію про цю організацію (без персональних даних волонтера) на своєму веб-сайті. З цього сайту може безпосередньо отримувати інформацію Міграційна служба.

Щоб прискорити обробку запиту організації, практикується обмін кореспонденцією електронним шляхом: відсканований лист надсилається електронною поштою, а паперова версія пересилається пізніше.

Адреса для надсилання листа:

stefanova@mlsp.gov.ua

Олена Володимирівна Стефанова (сектор волонтеріату Управління у справах людей похилого віку та надання соціальних послуг)

Новий закон **знижує також вікові обмеження для волонтерів**. Зараз волонтером може стати особа, якій виповнилося 14 років, але за умови згоди батьків (прийманих батьків, законних опікунів). Особи віком від 14 до 18 років не можуть надавати волонтерську допомогу при ліквідації наслідків стихійних лих і техногенних катастроф; надавати допомогу Збройним Силам України та іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади у стані підвищеної готовності, надзвичайного чи воєнного стану; також у лікарнях.

Крім того, новий закон знімає обов'язок страхування волонтерів, – таке рішення приймає організація. Так **само те, що раніше було обов'язковим**, – укладання договору з волонтером, видача посвідчення особи волонтеру та компенсація витрат, – **тепер є правом** організації.

Вказані два види договорів, які можуть бути укладені: договір про ведення волонтерської діяльності (з волонтерами) або договір про надання волонтерської допомоги (укладається з бенефіціарами допомоги, – обов'язковий на вимогу бенефіціара).

Договір про ведення волонтерської діяльності є обов'язковим у разі надання волонтерської допомоги під час організації заходів національного та міжнародного значення, тобто масових спортивних, розважальних, культурних заходів та інших допоміжних і громадських заходів; також у разі надання волонтерської допомоги при ліквідації наслідків стихійних лих і техногенних катастроф. Договір укладається в порядку, визначеному Кабінетом міністрів України, а також за запитом волонтера або його законного представника, якщо волонтер є особою віком від 14 до 18 років (за умови письмової згоди батьків (прийманих батьків, законних опікунів).

Оскільки багато українських волонтерів тепер працюють **в зоні АТО** і надають допомогу, ризикуючи власним життям і здоров'ям, новий закон ввів два нових напрямки волонтерської діяльності, і тепер волонтерську діяльність можна вести в наступних областях:

«надання допомоги громадянам, постраждалим внаслідок надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру, в період дії стану підвищеної готовності, надзвичайного або воєнного стану, проведення антитерористичної операції, а також внаслідок соціальних конфліктів, нещасних випадків, в тому числі жертвам злочинів, біженцям, внутрішньо переміщеним особам»;

«надання волонтерської допомоги Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, правоохоронним органам, органам державної влади в період дії стану підвищеної готовності, надзвичайного або воєнного стану, проведення антитерористичної операції».

Водночас в зазначених областях волонтер **не має права надавати допомогу індивідуально**, тільки від імені організації чи установи. У всіх інших випадках волонтер може діяти незалежно, без прив'язки до офіційно зареєстрованих організацій, за умови інформування про цей факт одержувачів допомоги.

Водночас офіційні відносини з організацією, яка залучає до своєї діяльності волонтерів, дають право студентам на **зарахування волонтерської допомоги в навчально-виробничу практику**, у випадку, якщо студент надає цю допомогу в областях, відповідних до одержуваної спеціальності, за згодою навчального закладу.

Закон визначає гарантії держави **щодо виплати одноразової грошової допомоги у разі смерті або інвалідності волонтера** внаслідок поранень (контузії, травм, каліцтва), отриманих під час надання волонтерської допомоги в районі проведення антитерористичних операцій, військових операцій та збройних конфліктів. Закон визначає розмір такої компенсації.

У разі смерті – 500-кратний розмір прожиткового мінімуму, встановленого законом для працездатних осіб; у разі визнання I групи інвалідності – 250-кратний розмір прожиткового мінімуму; у разі II групи інвалідності – 200-кратний розмір прожиткового мінімуму; у разі III групи інвалідності – 150-кратний розмір прожиткового мінімуму.

Одноразова допомога виплачується за рішенням органу, визначеного Кабінетом міністрів України. Відповідний орган приймає це рішення на підставі:

- звернення одержувачів цієї допомоги до нього;
- довідки судово-медичної експертизи про причини смерті або довідки про характер отриманих поранень в районі проведення антитерористичної операції;
- свідчень керівника одного з підрозділів Збройних Сил України, інших військових формувань, правоохоронних органів, органів державної влади, що знаходяться безпосередньо в районі проведення антитерористичних операцій, бойових дій і збройних конфліктів (у разі потреби).

Список джерел:

1. Facebook / Прес-центр АТО - <https://www.facebook.com/ato.news/posts/931231516887655?fref=nf&pnref=story>.
2. З розмов з Юрієм Борисенко – волонтером, який доставляє допомогу кільком частинам і підрозділам добровольчих батальйонів, які знаходяться на перших лініях фронту в зоні АТО та Ольгою (прізвище відоме кореспонденту), волонтером, в лютому 2015 року.
3. Диванна Сотня / Генеральний штаб заборонив волонтерам приїжджати на першу лінію фронту, а солдатам – писати в соціальних мережах - <http://divannaya-sotnya.com.ua/ATO/genshtab-zaboroniv-volonteram-prizhdzhati-na-peredovu-a-soldatam-pisati-v-socmerezah-foto.html#.VPDqBezOSXA.facebook>.
4. Facebook / Ксюша Алексеева - <https://www.facebook.com/profile.php?id=100006863022270&ref=ts&fref=ts>.
5. Верховна Рада України – офіційна сторінка / Розпорядження від 26.12.2014 р № 298 - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0050-15>.
6. У розмові з А. Гуральською в лютому 2015 р.
7. Верховна Рада України - офіційна сторінка / Розпорядження від 04.08.2000 р № 1225 - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1225-2000-%D0%BF>.
8. Розмова від 07.02.2015 в зоні АТО.
9. Преса України / Яценюк обіцяє очистити армію від корупції - <http://uapress.info/uk/news/show/26957>.
10. Історію розповіла Олена Черевата, волонтер зі Старобільська.
11. З розмови з Ярославом (співрозмовник не повідомив прізвища) в лютому 2015 р.
12. Цю інформацію підтвердив в. о. прес-секретаря штабу під псевдонімом «Грек».
13. Верховна Рада України – офіційна сторінка / Розпорядження від 26.12.2014 р № 298 - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0050-15>.
14. З розмов з Ю. Борисенко та Ольгою.
15. Розмова від 09.02.2015 р.
16. Facebook / Олександр Білінський - <https://www.facebook.com/bigredaktor/posts/877633428962224>.
17. 24 TV / ДАїшники змусили українських артистів платити гроші за виїзд з зони АТО - http://24tv.ua/news/showNews.do?daishniki_zmusili_ukrayinskih_mittsiv_zaplatiti_groshi_za_viyizd_iz_zoni_ato&objectid=551621.
18. Ситуацію спостерігала А. Гуральська в лютому 2015 р.
19. Розмови з солдатами батальйонів «Донбас», «Азов» та «Айдар» з квітня 2014 р. по лютий 2015 р.